

Gluma u mjuziklu

Kovačić, Jan

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of dramatic art / Sveučilište u Zagrebu, Akademija dramske umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:205:844573>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Academy of Dramatic Art - University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA DRAMSKE UMJETNOSTI**

JAN KOVAČIĆ

GLUMA U MJUZIKLU

Pisani dio Diplomskog rada

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

AKADEMIJA DRAMSKE UMJETNOSTI

Studij glume

GLUMA U MJUZIKLU

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. art. Krešimir Dolenčić

Student: Jan Kovačić

Zagreb, 2024.

SAŽETAK

Mjuzikl je glazbeno-scensko djelo koje je u svojoj srži, spoj gotovo svih ostalih umjetnosti. U njemu se glazbena umjetnost izražava kroz kompoziciju, dirigiranje i sviranje, likovna umjetnost kroz kostime i scenografiju, a izvođači u njemu mogu zablistati kroz ples, pjevanje i, naravno, glumu. No, upravo glumci često znaju podcijeniti rad na mjuziklu, misleći da je pjevati u ulozi „čudno za glumca“ i da je, zapravo nedovoljno izazovno za njihov glumački napredak. Kroz ovaj rad namjeravam osvijestiti upravo suprotno – veliku zahtjevnost glume u mjuziklu, počevši od njegovih začetaka u vrijeme stare Grčke pa sve do današnjih vremena slavnih pozornica West Enda i Broadwaya, ali i njegovih početaka i današnjeg uspjeha u Hrvatskoj. Spomenut ću i što je sve potrebno kako bi glumac postao „trostruka prijetnja“ u kazalištu i napokon završiti sa stanjem mjuzikla danas i kako bi mogla izgledati njegova budućnost.

Ključne riječi:

mjuzikl, trostruka prijetnja, pjevanje, ples, gluma, glazba, kazalište, Broadway, West End, vještina.

SUMMARY

A musical is a work of art that combines music with stage performance, but at its core it is a fusion of all forms of art. Music in musicals is expressed through composition, conducting and playing music; fine arts through costumes and scenography while performers can show their talents through dancing, singing and, of course, acting. Actors, however, often downplay their roles in musicals considering singing within a role as being „strange for an actor“, also as insufficiently challenging for their acting advancement. In this work I intend to raise awareness of just the opposite – the demanding acting required in a musical, starting from its beginnings in the ancient Greece until today's well known stages of West End and Broadway, also with a reference to its beginnings and today's success in Croatia. I will also comment on difficulties an actor must overcome in order to become a „triple threat“ in a theatre and I will conclude with the state of musicals today and what their future might look like.

Key words:

Musical, triple threat, singing, dance, acting, music, theatre, Broadway, West End, skill

SADRŽAJ

1. DEFINICIJA MJUZIKLA	5
2. POVIJEST MJUZIKLA	7
3. POVIJEST HRVATSKOG MJUZIKLA	13
4. USAVRŠAVANJE TROSTRUKIH PRIJETNJI	15
4.1 PRIJETNJA #1: PJEVANJE	15
4.2 PRIJETNJA #2: PLES	17
4.3 PRIJETNJA #3: GLUMA	19
4.4 GLAZBENO-GLUMAČKA INTERPRETACIJA	21
5. WEST END DANAS	24
6. SADAŠNJOST I BUDUĆNOST HRVATSKOG MJUZIKLA	29
7. ZAKLJUČAK	33
8. LITERATURA	34

1. DEFINICIJA MJUZIKLA

Dugo sam tražio pravu definiciju mjuzikla, pošto je bilo teško naći definiciju koja najbolje opisuje formu mjuzikla u cijelosti. Sve definicije koje bih našao zvučale bi identično, i bile su zapravo netočne.

Ako ćemo vjerovati Wikipediji i Hrvatskoj enciklopediji: „*Mjuzikl je glazbeno-scensko djelo zabavnog karaktera s govorenim dijalozima, glazbenim i plesnim točkama, najčešće u dva čina.*“¹ Ova definicija isprva zvuči točno, no ako dublje razmislimo, naći ćemo u njoj razne nedostatke.

Nedostatak #1: Nisu svi mjuzikli nužno zabavnog karaktera. Ako uzmemo za primjer mjuzikl Sweeney Todd, bit će vam jasno da mjuzikl može biti tragičan, misteriozan, čak i jeziv; koliko zbog glazbe izvanrednog Stevena Sondheim, toliko i zbog uznemirujuće tematike ubijanja ljudi i posluživanja njihovih tijela u slasnim pitama kako bi se glavni lik osvetio osobi koja mu je uništila život... No, moglo bi se raspravljati o tome pošto se u Sweeney Toddu pojavljuju i zabavni elementi i dijalozi koji mogu nasmejati publiku, ali vaš doživljaj nakon ove predstave zasigurno neće biti da ste se dobro zabavili.

Nedostatak #2: Mjuzikl ne treba imati govorne dijaloge. Takve mjuzikle na engleskom zovemo: „*sung-through musicals*“. Toj kategoriji pripadaju mnogi od najpoznatijih mjuzikala poput čudesno lijepog mjuzikla *Jadnici* i izuzetno popularnog mjuzikla *Hamilton*, kod kojih nema trenutka u kojem glazba prestaje kako bi se likovi „vratili u stvarnost“ i imali govorni dijalog. Da se razumijemo, u *Hamiltonu* ima govorenih dijaloga, ali su svi ritmizirani, izvedeni u stilu repa, odnosno pričaju uz glazbu u unaprijed dogovorenom ritmu koji glumci pjevači moraju ispoštovati. Tako da bismo te „dijaloge“ prije svrstali pod pjesmu, nego pod zasebnu govornu scenu.

Nedostatak #3: Pogrešno je definirati mjuzikl kao „djelo s govorenim dijalozima, glazbenim i scenskim točkama“ pošto bi pod istu kategoriju pripale brojne predstave koje u sebi imaju glazbene, pjevačke i plesne elemente. Ako uzmemo takav pristup, tada bi oba diplomatska ispita moje klase ušla u tu kategoriju. Dio klase koji je radio s profesoricom Dorom Ruždjak Podolski izvodio je Euripidove *Bakhe*, u kojima su na izvanredan način koristili ritualnu, elektronsku glazbu na koju su pjevali i plesali. Dio klase u kojoj sam sudjelovao i ja, koji je

¹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Mjuzikl>, pristupljeno 24.5.2024.

vodio profesor Krešimir Dolenčić, radio je autorsko djelo *Sssssništa i Skrrr Skrrr* u kojem u nekoliko navrata izlazimo iz stvarnosti i pjevamo naše autorske pjesme ili plešemo na Tarkanov hit. Po gore spomenutoj definiciji, oba naša ispita nazvalo bi se mjuziklima, ali oni to apsolutno nisu. Bakhe su grčka tragedija, a *Sssssništa i Skrrr Skrrr* je u prvom činu čisti apsurd, a u drugom komedija. U predstavama izvan akademije ima naravno toliko primjera koji potvrđuju ovu tvrdnju. Naprimjer, predstava *Kauboji* Saše Anočića, jedna od najgledanijih hrvatskih predstava. U njoj ima i pjevanja i plesanja, no svi koji su gledali predstavu, a i oni koji su radili u njoj, ne bi ju nipošto nazvali mjuziklom. Isti je slučaj sa *Zapetljanim interesima*, najnovijom predstavom Gradskog Kazališta Komedija; iako glumci u njoj sviraju i pjevaju, to tu predstavu ne čini mjuziklom. U istom kazalištu igra se i predstava *Važno je zvati se Ernest*, u kojoj glumci u jednom trenutku plešu koreografiju glumeći da su na velikom tehno partyu, no to ovu predstavu također ne čini mjuziklom...

Možemo ovako pronalaziti brojne primjere sličnih predstava...

Na kraju sam pronašao definiciju mjuzikla s kojom sam - najmanje nezadovoljan!

Autor ove definicije je John Kenrick, producent s Broadwaya, glazbeni povjesničar i vlasnik stranice musicals101.com, a on tvrdi sljedeće:

„Mjuzikl je scenska, televizijska ili filmska produkcija koja koristi pjesme popularnog stila kako bi ispričala priču ili prikazala talente pisaca i/ili izvođača, uz neobavezan dijalog.“²

Sve nedostatke koje je imala prijašnja definicija tu su ispravljene. Ona po meni, najtočnije opisuje mjuzikl u cijelosti. Sad kad smo napokon otkrili što je mjuzikl, moramo saznati kako je evoluirao kroz vrijeme i došao do oblika i pozicije u kojoj je danas. Vrijeme je da se pozabavimo njegovim počecima.

² Kenrick, John (2008.) *„Musical Theatre: A History“*, New York, The Continuum International Publishing, str. 14.

2. POVIJEST MJUZIKLA

Teško je pronaći prigodan način kako bi se počelo pisati o ovoj temi jer, i ova kao i svaka druga tema, svoje korijene ima u - kamenom dobu. Još dok su naši preci živjeli u špiljama, pričali su priče koje bi obogaćivali glazbom, plesom i pjevanjem. No, postoji problem kod ove priče; osim nekoliko špiljskih crteža, ne postoje dokazi koji bi poduprli ovu teoriju. Stoga, posvetimo se začetku mjuzikla u razdoblju za koje postoje dokumentirani dokazi. Radi se naravno o starim Grcima!³

Tom informacijom ulazimo u vrlo kontroverznu temu s kojom se treba suočiti. Naime, predstave koje su nastale u staroj Grčkoj, predstave koje svi znamo i toliko volimo, nisu bile izvođene isključivo radi pričanja priča. Te predstave izvodile su se i kako bi se stari Grci svojim izvedbama molili i umilili svojim bogovima. Mnogi teoretičari te predstave ne bi niti nazvali predstavama - već ritualima. Ta su djela starih Grka imala sve nama poznate komponente: dijaloge, pjevanja, glazbu i ples. A ako vam do sada nije jasno u kojem smjeru kreće ova teza, vrijeme je da budem potpuno jasan: sve Grčke tragedije i komedije koje toliko volimo i cijenimo u svome su postanku zapravo bile - mjuzikli! Naravno, ne mislim da su njihove predstave po bilo čemu podsjećale na ono što bismo mi danas nazvali mjuziklom; grandiozne predstave s velikom scenografijom, kostimima, prekrasnom orkestralnom glazbom, sjajnim koreografijama, izvanrednim pjevačima i glumcima. Međutim, podsjetimo se, u to doba to nisu bile samo predstave, već i rituali posvećeni starogrčkim bogovima. A kako na veličanstven način slaviti bogove - nego uz glazbu, ples i glumu. John Kenrick, autor knjige *Musical theatre: A History* u kojoj sam saznao za sve ove činjenice, tvrdi da Eshil, Euripid i Aristotel nisu bili isključivo pisci, već i kompozitori, pošto su morali sami i uglazbiti vlastite predstave. Mnogi se zasigurno neće složiti sa mnom u ovoj temi i to potpuno razumijem, međutim mnogi dramatičari nikada ne bi priznali niti sebi, ni nama, da su prve dramske predstave ikada napisane u svojoj bazi bile mjuzikli, tj. glazbene predstave. A to stavlja formu mjuzikla, na samo ishodište ovog našeg predivnog glumačkog, režiserskog, glazbenog, produkcijskog i sviračkog svijeta.

No, ostavimo se toga i vratimo se povijesti mjuzikla. Iako u staroj Grčkoj možemo pronaći prve primjere u kojima se spajala glazba, gluma i ples, mnoge su druge zemlje i kulture kroz

³ Kenrick, John (2008.) „*Musical Theatre: A History*“, New York, The Continuum International Publishing, str. 18-19.

stoljeća istraživale područje mjuzikla i dolazile do vlastitih rezultata, što nas dovodi do talijanskih opera u kojima se pretežito pjeva i gotovo nimalo pleše.

Prva predstava najbližnja formi mjuzikla je predstava pod imenom *Black Crook* koja se prvi puta izvela 12. rujna 1866. *Black Crook* nazivamo prvim mjuziklom pošto su po prvi puta u predstavi autori Charles M. Barras i Thomas Baker, uspjeli spojiti ples i originalnu glazbu kako bi ispričali svoju priču. Međutim, kroz povijest, mnogo se puta pojavilo novih „prvih“ pokušaja. No, pravi prvi mjuzikl svoju je izvedbu doživio početkom 20. stoljeća

1900. godine, prvi oblici mjuzikla na Broadwayju bili su kratki skečevi u kojima bi glumci bez posebnog povoda počeli pjevati i plesati. Takve oblike nazivamo *glazbenim komedijama* (*musical comedies*).

Te su se predstave, kratke u svojoj formi, izvodile i kroz 1920.-te u kojima je jazz glazba bila iznimno popularna. U glazbenim komedijama najčešće su se pojavljivale vrlo atraktivne djevojke koje bi sjajno plesale i pjevale. Čovjek zaslužan za uspjeh takvih predstava je Florenz Ziegfeld kojeg se prozvalo „*onim koji veliča Američke djevojke*“ („*Glorifier of the American girl*“) pošto su prekrasne mlade Amerikanke na tim predstavama bile glavni mamac pretežito muškoj populaciji. Amerikanci se protiv toga nisu naravno bunili. No, koliko god su takve predstave bile namijenjene nasmijavanju i zabavi razdragane publike, Ziegfeld je ovim predstavama postavio temelje Broadwayskog stila mjuzikla – na taj način stvorio je originalni stil klasičnog „mjuziklovskog“ kazališta. Također je popularizirao predstave u kojima grupa izvođača simultano glumi, pleše i pjeva.

No, značajna se predstava rodila 1927. godine. Ziegfeld je stao iza predstave koja zapravo nije bila u njegovom tipičnom stilu, ali je zato njome pokrenuo val koji je potpuno promijenio smjer kojim se do tada kretao američki mjuzikl. Radi se o predstavi pod imenom *Show Boat* autora glazbe Jeromea Kerna na stihove Oscara Hammersteina II. *Show Boat* je prvi Broadwayski mjuzikl koji je napokon koristio pjesme (songove) kao dio priče. Po prvi puta, pjesme poput *Can't help loving that man* i *Old man river* svojim su stihovima pripadale samoj priči, a do tada su to bili zasebni kratki pjevani skečevi nepovezani jedan s drugim. Na premijeri predstave *Show Boat*, publika od šoka nije bila u stanju pljeskati pošto nikada ništa slično nisu vidjeli, niti su znali što da o ovakvoj predstavi misle. Bio je to početak novog doba za glazbeno kazalište.

No, nažalost, Broadway nije dugo mogao ovako profitirati, jer je u ring ušao novi mamac za svekoliku publiku - film! Filmski mjuzikli poput *Četrdesetdruga ulica* (1933.) u režiji Llyoda Bacona bili su najveća konkurencija Broadwayu. Ali, zato u 1940.-ima, Broadway konačno uzvraća udarac pošto dobiva neuništivo „oružje“ u obliku skladatelja Richarda Rogersa i libretista Oscara Hammersteina II. Slavni duo Rogers&Hammerstein, stvorili su mjuzikl koji je označio početak zlatnog doba glazbenog kazališta, slavni mjuzikl *Oklahoma*. Ono što je započelo predstavom *Show Boat*, to je *Oklahoma* usavršila. Mjuzikl *Oklahoma* igrao je pet godina na pozornici Broadwaya s više od 800 izvedbi. Ova je predstava „prešla i ocean“, imala je veliki uspjeh i na britanskom West Endu. Nakon *Oklahome*, nema više povratka staroj formi glazbenog kazališta.

Rogers&Hammerstein nastavili su surađivati stvorivši neke od najpoznatijih mjuzikla Zlatnog doba poput predstava *Carrousel*, *South Pacific* i *Kralj i ja*. 1957. stvaraju *Moje pjesme, moji snovi* mjuzikl koji će nažalost biti zadnji projekt ovog velikog dua. Hammerstein obolijeva od tumora i umire 23. kolovoza 1960. No srećom prije smrti, smogao je snage napisati jedan od najljepših songova ovog slavnog bisera - pjesmu, *Edelweiss*. Nekoliko godina kasnije, *Moje pjesme, moji snovi* dobivaju filmsku adaptaciju koja je 1966. dobila čak pet Oskara, među kojima je i nagrada za najbolji film i najbolju glazbu.

U šezdesetim godinama prošlog stoljeća predstave na Broadwayu počele su gubiti svoj značaj. Smrću Hammersteina scena je ostala bez jednog od najvažnijih kreativaca mjuzikla, a kao da to nije bio dovoljan udarac, u ring je ušao njihov najveći izazivač do tada - Rock n' Roll! Pojavom rokenrola, klasična Broadwayska glazba nekako je uspjela izaći iz mode. No, u sebi svojstvenom stilu, Broadway nije htio pokleknuti bez oštre borbe. Izlaze s filmskom verzijom već popularnog mjuzikla *Priča sa zapadne strane* (1961.) koji je režirao Jerome Robbins, isti režiser koji je radio i kazališnu verziju ovog velikog hita u kojem fantastična Natalie Wood i Richard Beymer igraju mlade ljubavnike koji proživljavaju sudbinu Romea i Julije među zaraćenim bandama New Yorka. Film je osvojio čak deset Oscara. *Priča sa zapadne strane* je uspjeh doživjela i na britanskim daskama West Enda. No, i s „druge strane bare“ - Britanci se muče sa svojim predstavama. West End je do tada uglavnom profitirao izvodeći Broadwayske predstave na svojim pozornicama, a kad bi postavili vlastita, originalna djela, te bi predstave uglavnom bile inspirirane američkim stilom. Ali srećom, tad se na sceni pojavio genijalac Lionel Bart. Za razliku od ostalih kolega skladatelja, Bart se nije trudio imitirati Amerikance i njihov glazbeni pristup mjuziklima. On je, naime, napisao mjuzikl u britanskom glazbenom stilu, a temeljio ga je na slavnoj knjizi Charlesa Dickensa *Oliver Twist*. Mjuzikl *Oliver*

postigao je golemi uspjeh, uspjeh je bio toliki da su Amerikanci kapitulirali i po prvi puta prikazali Britansku predstavu na Broadwayu. Konačno, i West End je imao svoj mjuzikl s kojim su se mogli pohvaliti! Bar na neko vrijeme.

Nakon duge bitke protiv rokenrola, ekipa na Broadwayu shvatila je da je jedini način da pobijedi izazivača – onaj da mu se pridruži. U 1970.-ima na Broadwayske pozornice dolazi *Kosa*, prvi mjuzikl napisan u potpunosti stilom rokenrola pod glazbenim nadzorom Galta MacDermota. Zbog prikazivanja golotinje i korištenja droge u ovoj predstavi, kritičari nisu bili blagi prema ovoj predstavi, ali to nije zaustavilo *Kosu* da postane veliki hit među ljubiteljima kazališta. Mjuzikl *Kosa* bavi se raznim izazovima tadašnje mladeži, osuđuje rat u Vijetnamu na izrazito emotivan način koji je dirnuo publiku do srži. Na ovaj način i mladima i ostalima ponudilo se glazbeno scensko djelo izravno namijenjeno njihovom vremenu i mladoj generaciji. Za mlade ljude toga vremena glavna antiratna poruka *Kose* „Make love, not war“, postala je dio opće kulture u svakome smislu. Ulaskom rokenrola na pozornice kazališta završava Zlatno doba mjuzikla. *Kosa*, je srećom otvorila vrata mnogim drugim rock mjuziklima i rock operama na Broadwayu i West Endu.

Libretist Tim Rice i kompozitor Andrew Lloyd Webber u Engleskoj su počeli raditi na rock albumu baziranom na priči o Isusu Kristu. Album je prvi puta bio dostupan publici 1970e godine, a godinu dana kasnije debitirao je i na West Endu i na Broadwayu. Iako je bio izuzetno kontroverzan - mnogi su kršćani protestirali protiv njega, mjuzikl *Jesus Christ Superstar* bio je iznimno uspješan. Njime počinje doba mega-mjuzikala.

U ranim 80.-ima, Broadwayski mjuzikli ponovno nisu dobro prolazili na West Endu. Stoga, kad je Andrew Lloyd Webber rekao da želi napisati mjuzikl o svojoj mački, svi su mislili da je lud. No „ludost“ ga je vodila u pravom smjeru. Baziran na pjesmama T. S. Elliota, mjuzikl *Cats* prvi se puta pojavljuje na West Endu 1981. godine. S neodređenom pričom i likovima, *Cats* postaje prvi uspješan plesni mjuzikl u Engleskoj. Nikad prije *Catsa* publika nije mogla vidjeti toliko zahtjevne i savršene plesne pokrete na pozornici popraćene izvanrednim pjevanjem i glumom. No, u mjuziklu *Cats* pojavljuje se nova velika „zvijer“ koja će mijenjati svijet kazališta! Radi se o producentu Cameronu Mackintoshu koji na West End i Broadway dovodi neke od najvećih i najpoznatijih mjuzikala i rock opera, poput *Fantoma u Operi*. Godine 1983. Mackintosh dobiva kopiju francuskog albuma od režisera Petera Faragoa koji ga je zamolio da producira englesku verziju ovog čudesnog showa. Mackintosh, oduševljen

predstavom, odlučuje kupiti sva prava i postavlja ju na West End 1985. Radi se naravno o mjuziklu *Jadnici*.

Ulaskom u devedesete godine prošlog stoljeća, Disneyjevi mjuzikli sljedeći su na redu u izazivanju zvjezdanog sjaja Broadwaya. Prvi Disneyjev film koji će u tome uspjeti je film *Ljepotica i zvijer*. Zaista nije važno koje ste dobi - Disneyjevi filmovi stvoreni su da nas osvoje sve. No, sumnjalo se da ista magija kojom nas se osvaja u filmovima može biti ponovljena i na pozornici. Međutim, mjuzikl *Ljepotica i zvijer* - autora Alana Menkena (glazba), Howarda Ashmana i Tim Ricea (stihovi) te Linde Woolverton (libreto) - prvi je skepticima pokazao da su u krivu. Nedugo kasnije, i Disneyjev *Kralj Lavova* (od autora: originalne partiture - Hans Zimmer, songovi - Elton John uz tekstopisca Tima Ricea) koji i danas zasluženo drži prvo mjesto kao mjuzikl s najvećom zaradom svih vremena. Od 1997. kad se pojavio na pozornici pa do danas, *Kralj Lavova* je zaradio 1,5 milijardu dolara. A ta brojka još uvijek raste.

Iako su Disneyjevi mjuzikli na pozornice vratili pjesme koje toliko volimo i znamo godinama, oni nisu jedini koji ju se služili tom mudrom strategijom koja privlači publiku u kazališta.

Koristeći najveće Abbinne hitove, Julie Kramer stvorila je novu priču baziranu na najpopularnijim pjesmama Bennyja Anderssona i Bjorna Ulvaeusa. Od svojeg prvog prikazivanja 1999. u Londonskom kazalištu Prince Edward, *Mama Mia* je proslavila popularnost Jukebox mjuzikala uz režiju Phyllide Lloyd i koreografije Anthonya Van Laasta.

I napokon dolazimo do 21. stoljeća u kojem je do sad nastalo mnogo izvanrednih mjuzikala. Apsolutno se mora spomenuti *Book of Mormon*, urnebesno satirično djelo kreativaca Treya Parkera i Matta Stonea koji stoje iza slavne TV serije *South Park*, i predstava *Wicked* koja odmah ispod *Kralja Lavova* drži drugo mjesto kao mjuzikl koji je svojoj autorici Winnie Holzman po čijoj knjizi je nastao, i autoru glazbe i stihova Stephenu Schwartzu - donio najviše novca do danas. Ali, dugo se na pozornici nije pojavio mjuzikl koji je napravio apsolutnu revoluciju. Sve do jednog siječanjskog dana 2015. kad je na Broadway došao mjuzikl koji je, zasada jedini postigao golemi uspjeh diljem svijeta od početka 21. stoljeća do sada. Naravno, radi se o mjuziklu *Hamilton*. Skladatelj, pisac i glumac Lin-Manuel Miranda uspio je svojim izvanrednim stihovima spojiti klasični „mjuziklovski“ stil uz rap glazbu i pritom je stvorio mjuzikl o davno zaboravljenom utemeljitelju Amerike Alexandru Hamiltonu. S ovim, do sada nespojivim stilom, uspio je u kazališta dovesti i ljude koji su donedavno mislili da ne vole mjuzikle i time ih je pretvorio u „bivše“ skeptike. Osim filma *Titanic*, nijedno povijesno djelo nije bilo toliko popularno i niti je osvojilo ljude koliko je to uspio *Hamilton*.

Konačno, došli smo do današnjih dana. Čini se da mjuzikli evoluiraju u svakome smislu. Autori se usuđuju sve više pomicati granice u stvaranju svojih djela, a bez takvog truda u ovakvom poslu, teško se može doći do velikih postignuća. Nažalost, volimo biti skeptični i pričati kako autori gube inspiraciju i snalaze se „krpajući“ postojeća djela i kopirajući jedni od drugih, misleći pritom da je malo originalnosti u današnje vrijeme...No, kao što je to mudro rekao Petar Preradović: „Stalna na tom svijetu samo mjena jest“. A uz promjenu dolaze novi autori, nove ideje, novi režiseri, glumci i pjevači. I jedva čekam sve to iskusiti.

3. POVIJEST HRVATSKOG MJUZIKLA

Povijest domaćeg mjuzikla započet će u – Italiji! U sedamnaestom stoljeću u kojem je Italija dominirala po pitanju glazbenog kazališta zbog svojih opera i opereta. Inspirirani njima, razni dubrovački pisci odlučuju talijanska djela staviti na naše pozornice, pa tako prevode mnoga talijanska libreta. Sporo, ali sigurno, glazbeno kazalište ulazi u naše prostore i napokon dolazi do svog punog oblika 1843. godine kada nastaje prva hrvatska opera *Ljubav i zloba* koju je skladao Vatroslav Lisinski. S dolaskom *Ljubavi i zlobe*, opera je u Hrvatskoj iz godine u godinu evoluirala i razvijala se. Posebno moramo spomenuti Ivana Zajca, koji je u razdoblju od 1870. do 1889. napravio pedesetak opera i deset opereta. Ulaskom u 20. stoljeće u Hrvatskoj dominiraju operete, neke od najpoznatijih su *Mala Floramye* (1926.) i *Spli'ski akvarel* (1928.), obje ih je uglazbio Ivo Tijardović, naš najveći operetni skladatelj tog vremena. No, oko 1960.-ih, potaknuti operetama, ali i razvojem mjuzikla diljem svijeta, hrvatski autori odlučuju da je došlo vrijeme za hrvatski mjuzikl.

Ne možemo pričati o mjuziklima u Hrvatskoj, a da ne spomenemo Zagrebačko gradsko kazalište Komedija. Osnovana 1. studenog 1950., Komedija je bila i ostala glavno Hrvatsko kazalište za mjuzikle. A veliki razlog Komedijinog procvata je bio glumac i redatelj Vlado Štefančić. *Vlado Štefančić ostavio je dubok i neizbrisiv trag kao pionir i velemajstor u predstavljanju mjuzikla kao novog kazališnog stila te se zbog svoje presudne uloge smatra „ocem hrvatskog mjuzikla“.*⁴ Kroz svoju karijeru okružio se ljudima koji su imali isti cilj kao i on – izdignuti mjuzikl u Hrvatskoj na novu razinu. Među njima, drugi zaljubljenici u mjuzikle bili su neki od naših najvećih skladatelja: Alfi Kabiljo, Đelo Jusić, Stipica Kalogjera, Pero Gotovac, Karlo Metikoš, Miljenko Prohaska, Ljubo Kuntarić, Stjepan Mihaljinec, Branko Mihaljević, Arsen Dedić. Tu su također i pisci poput Milana Grgića, Luke Paljetka, Ivice Krajača, Paje Kanižaja, Draga Britvića, Borisa Senkera, Tahira Mujičića i Nina Škrabe. No, naravno moramo spomenuti i razne glumce koji su Vladi Štefančiću pomogli u dovođenju mjuzikla do visina na kojima je danas. A to su: Sanda Langerholz, Lukrecija Brešković, Lela Margitić, Đurđa Ivezić, Veronika Kovačić, Boris Pavlenić, Richard Simonelli, Vladimir Krstulović, Martin Sagner i Vladimir Kovačić. Uz pomoć svih ovih talentiranih ljudi, Vlado Štefančić uspio je Hrvatskoj dati neke od prvih, ali ujedno i najljepših i najvećih hrvatskih mjuzikala. Među njima moramo spomenuti: *Jalta, Jalta* (1971.), *Dundo Maroje* (1972.), *O'Kaj* (1974.), *Car Franjo Josip u Zagrebu* (1989.) i *Kralj je gol* (1994.), a neke od prvih rock opera

⁴ Šivak, Maja (2020.) „*Mjuzikl*“, Zagreb, Diplomski Akademski Arhivi i Repozitoriji, str. 23.

u našim prostorima su: Gubec-beg (1975.) i Grička vještica (1979.). Nije ni čudo da se razdoblje od 1969. – 1978. kada je Vlado Štefančić bio umjetnički ravnatelj Komedije smatra zlatnim razdobljem kazališta Komedija i hrvatskog mjuzikla. Broadway je imao svoje zlatno razdoblje mjuzikla, no imamo i mi svoje razdoblje vrijedno zlata za pohvaliti se.

Od svih gore spomenutih ljudi koji su stvarali uz Vladu Štefančića, moramo izdvojiti dvojicu nevjerojatnih umjetnika koji su vrlo često zajedno surađivali. To su, naravno, naš legendarni skladatelj Alfi Kabiljo i libretist Milan Grgić. Zašto baš njih izdvajamo? Zato što su upravo ova dvojica maestralnih zaljubljenika u mjuzikle stvorili najpoznatiji i najuspješniji hrvatski mjuzikl, *Jalta, Jalta*. Jalta je došla na pozornicu kazališta Komedija 28. prosinca 1971. godine i od tog datuma pa do danas drži titulu kao najdugovječniji i najizvođeniji mjuzikl ne samo kazališta Komedija nego i najizvođeniji mjuzikl u Hrvatskoj koji je ponovno postavljen 2010. i igra sve do danas.

Ali, bez obzira što je bio okružen najvećim glazbeno-glumačkim profesionalcima i s njima stvarao povijest mjuzikla u Hrvatskoj, Vlado Štefančić cijeli se život borio da mjuzikl bude jednako primijećen kao i ostali stilovi i žanrovi u hrvatskom kazališnom svijetu. Publike je srećom uvijek bilo, ali što se tiče akademskih krugova, mjuzikl se često nije smatrao vrijednim njihove pozornosti. No, usprkos tome, Vlado se nastavio boriti za ravnopravnost mjuzikla i njegova upornost inspirirala je razne druge zaljubljenike u ovaj čaroban kazališni stil, a oni i dalje rade na tome da mjuzikl u Hrvatskoj dovedu do novih granica i još većih visina.⁵

Imamo mnogo toga za pisati o trenutnom stanju mjuzikla u Hrvatskoj, no time ćemo se pozabaviti kasnije u ovom radu. Prije toga, svakako treba spomenuti kako u jednu zahtjevnju kazališnu formu implementirati vještine glume, pjevanja i plesa.

⁵ Šivak, Maja (2020.) „*Mjuzikl*“, Zagreb, Diplomski Akademski Arhivi i Repozitoriji, str. 25.

4. USAVRŠAVANJE „TROSTRUKIH PRIJETNJI“

Mjuzikl kao kazališna forma često se gleda s visoka kao nedovoljno zahtjevan, a pogotovo ga se tako gleda s glumačke strane. Više puta sam znao čuti glumce ili režisere kako govore da nije to tako teško, da „samo dođeš na scenu, otpjevaš pjesmu i nastaviš glumiti“. Naravno, oni koji su izgovarali ove rečenice nikad nisu imali priliku sudjelovati u stvaranju nekog mjuzikla, jer da jesu, promijenili bi mišljenje.

Glumac bi generalno trebao posjedovati više raznovrsnih vještina pošto one mogu biti odlučujući faktor za to hoće li dobiti određenu ulogu ili neće. Npr. ja ne mogu pristupiti audiciji u kojoj se traže glumci koji znaju jahati. Odnosno, zato što ne znam jahati, ne bih mogao sudjelovati na projektu za koji se traže glumci jahači. Naravno, sve vještine mogu se naučiti uložimo li truda i vremena u njih. U te vještine svakako možemo ubrojiti i ples i pjevanje. Spomenuo sam već kako Amerikanci imaju specifičan izraz za glumce koji nastupaju u mjuziklima, zovu ih „*triple threat*“ ili trostruka prijetnja. To je sjajan opis za osobu koja vlada i glumom i pjevanjem i plesom, tj. glumac koji je „prijetnja“ na tri različite fronte.

4.1 PRIJETNJA #1: PJEVANJE

Velika je greška što se misli da je pjevanje isključivo Bogom dan talent, da neki ljudi imaju glas poput anđela, a oni drugi da ne mogu pogoditi niti tona. No, one koji tako misle ne možemo kriviti zbog takvog načina razmišljanja. U kazališnoj ili glazbenoj pop kulturi, okruženi smo mnogim izvanrednim pjevačima koji vrlo vješto barataju glasom. Ali, naravno, i ta se vještina bez obzira na talent može naučiti.

Pjevanje bi se radije moglo usporediti s atletskim vježbanjem, nego s talentom s kojim smo rođeni. Onako kako maratonac prije no što počne utrku mora odraditi nizove vježbi i istežanja kako bi razgibao svoje mišiće, jednako tako i pjevač mora prije koncerta ili predstave razgibati svoje mišiće – glasnice, jer vješto pjevanje nije ništa drugo do pravilno korištenih mišića u službi stvaranja lijepog glasa.

U Hrvatskoj nema mnogo škola pjevanja, ono što postoji, nažalost, ne može si priuštiti svatko. No, ako se radi o kvalitetnom mjestu za obuku glasa – u Husar&Tomčić školu pjevanja, apsolutno se isplati uložiti svoj novac i trud. Imao sam divnu priliku čak četiri godine pohađati posebne programe ove škole pjevanja, tzv. Musical Class Intensive (MCI). Tamo

sam imao priliku naučiti najbolje vježbe za održavanje snažnog i gipkog glasa koje danas prije svake predstave koristim kako bi moj glas uvijek bio u formi i spreman za napor koji dolazi tokom predstave. Pokušat ću vam nekoliko vježbi opisati, no u pisanoj formi to možda neće biti lako. Ipak su to vježbe koje se moraju vidjeti i, ono najvažnije - čuti.

Vježba #1 – „Balvan“: - Sjednite na udoban stolac i izravnajte leđa. Ako želite, možete i stajati. Zamislite da se prema vama nizbrdicom kotrlja ogroman balvan i da je jedini način da se spasite - da ga snažno otpuhnete izgovarajući slovo š. Snažno iz sebe ispuštajte slovo š, sve dok ne ostanete bez zraka. I tako tri puta za redom u tri serije.

U ovoj vježbi, trebali bi najviše raditi vaši trbušni mišići. Ti se mišići i inače uključe kad izgovaramo slovo š. Probajte par puta samo izgovoriti slovo š da primijetite o kojim se mišićima radi.

Objasnit ću više čemu nam služi ova vježba nakon što objasnim sljedeću vježbu pošto se rade jedna uz drugu.

Vježba #2 – „Šuškalice“: - Tijelo je u istoj poziciji kao i kod prošle vježbe (sjededećoj ili stajaćoj), i opet ćemo snažno izgovarati slovo š. No, za razliku od prošle vježbe u kojoj smo dugo držali i ispuhivali („šššššššššššššššššššš“), sad ćemo ga ispuhivati brzo i kratko u konstantnom ritmu („š-š-š-š-š-š-š“). Uzmite štopericu i radite ove „šuškalice“ minutu i pol. Zadnjih 15 sekundi ubrzajte tempo šuškanja, a na samom kraju napravite još jednom vježbu Balvan.

Ovo je iznenađujuće naporna vježba, pogotovo za ljude koji nisu navikli trenirati glas. Na ovu sam vježbu mislio kad sam pisao da su i glasu potrebni sklekovci. Doduše, ovo su više trbušnjaci nego sklekovci. No, kao i kod sklekovca i trbušnjaka, i ova će vježba lakše teći što ju češće radite. S vremenom vježbu možete raditi i dvije ili tri minute. Mi bismo u školi Husar&Tomčić, prije svakog koncerta znali šušcati i do devet minuta bez prestanka...

Zašto su ove vježbe korisne? Iz više razloga... Osim što nam nakon njih glas postaje snažniji i izdržljiviji, one nam osvještavaju gdje se u našem tijelu zapravo stvara glas. Mnogi pjevački početnici stvaraju glas pjevajući iz grla. Na taj si način vrlo brzo „potroše“ glas i nemaju kondicije za nastavak pjevanja, mnogi i promuknu, a moguće je i ozlijediti glasnice. Ovim vježbama postaje nam jasno da se glas stvara iz trbuha. Za razliku od grla, trbuh se neće

„oštetiti“ pretjeranim korištenjem, trbuh je snažniji od grla, te time proizvodi ljepši i prodorniji ton.

I za kraj:

Vježba #3 – „Siktanje“: - Ovo je fantastična vježba koju je mudro odraditi nakon dugog šuškanja. Duboko udahnite i nježno ispuštajte zrak izgovarajući slovo s. Zrak bi trebao prolaziti između vaših zuba. Kad više ne budete imali zraka, slobodno napravite ovu vježbu još koji puta. Osjećaj bi trebao biti ugodan, bez pretjeranog mučenja.

Ova nas vježba uči izuzetno važnoj tehnici u pjevanju, a to je – kako štedjeti zrak. Puno puta ćemo se kroz pjevanje suočiti s dugotrajnim držanjem jednog tona. Uz pomoć ove vježbe možemo naučiti kako ekonomično trošiti zrak, kako ne bismo naglo ostali bez zraka usred pjevanja.

S ove tri vježbe naše je tijelo mnogo bliže nadolazećim pjevačkim naporima koji nas čekaju u mjuziklu. Uz *balvane* i *šuškanja* učimo otkud se stvara zrak, kako da razgibamo glas, a uz *siktanja* smo spremni taj glas pametno i trošiti. A sada je vrijeme za:

4.2 PRIJETNJA #2: PLES

Ples nam je toliko prirodan da nas prati od postanka ljudske vrste. Ono što je davno bilo ritualno skakanje za oko vatre, danas je evoluiralo u, na primjer, zanosne pokrete dvaju partnera koji plešu tango, prepustivši se divnoj južnoameričkoj glazbi. To je, naravno samo jedan primjer nebrojenih vrsta pokreta i plesa koji mijenja svoj oblik stoljećima diljem svijeta. Otkad je čovjek stvorio kazalište, nije trebalo dugo vremena da i ples nađe svoj put do dasaka koje život znače.

„Ples u mjuziklu se nalazi na raskrižju između koreografije i teksta, bilo dijaloga ili pjesme. Njegova dominantna funkcija jest prošireni izraz verbalnog jezika, što pak dokazuje nuždu suradnje između koreografa i pisca.“⁶

S pojavom mjuzikla u 20. stoljeću, bilo je logično da će i ples biti njegov veliki atribut, počevši od gore spomenutih *glazbenih komedija* u 1920.-ima, a posebno s dolaskom mjuzikla *Oklahoma!*. No potpuna integracija plesa u Broadwayski mjuzikl dogodila se u djelu *West Side Story* (1957.) autora glazbe Leonarda Bernsteina, na libreto Stephena Sondheim. U

⁶ Šivak, Maja (2020.) „Mjuzikl“, Zagreb, Diplomski Akademski Arhivi i Repozitoriji, str. 16.

njemu je redatelj i koreograf ove fantastične predstave - Jerome Robbins, odlučio da čitava glumačka postava bude sastavljena od plesača. Čak su i glumci koji su nosili glavne uloge morali odlično poznavati plesne tehnike. Robbins je koreografirao svaki trenutak predstave u kojoj je ples dao posebnu snagu akcijskim sekvencama.

Nadine George-Graves, teatrologinja i plesačica, tvrdi da postoji sedam osnovnih funkcija plesa u mjuziklu:

- Istraživanje likova u psihološkom smislu
- Narativno sredstvo
- Neizgovoreni aspekt libreta
- Tranzicijsko sredstvo
- Podloga razvijanju likova
- Metafora
- Plesni dio unutar priče

Kad ples ispunjava jednu ili više od ovih funkcija, može se reći da postaje integriran u samu radnju mjuzikla.

Kao dobar primjer, uzmimo legendarnu scenu iz poznatog nam *Hamiltona*.

https://www.youtube.com/watch?v=oAu3_H5ECpw

U pjesmi Satisfied, vidimo jednu od po meni najemotivnijih koreografija u mjuziklu. A lik koji pjeva, niti nema velik plesni zadatak u toj sceni. Cijela pjesma je velika retrospekcija u kojoj nas lik Angelice Schuyler vodi unatrag kroz vrijeme pričajući o neuzvrćenoj ljubavi koju osjeća prema Hamiltonu. Velik dio pjesme Angelica stoji na sredini pozornice dok se koreografija odvija oko nje. Na samom početku pozornica se počne okretati u smjeru obrnutom od kazaljke na satu, tj. doslovno nas vraća unatrag kroz vrijeme, a ansambl se oko Angelice izmiče u koreografiji. Već ovime ispunjava se funkcija tranzicijskog sredstva. Za vrijeme songa ansambl se vješto kreće; isprekidano i oštro, ili nježno i glatko, gotovo poput Angelicinog srca. Time je koreograf postigao metaforu. Kako kroz čitavu pjesmu istražujemo odnos između Angelice i Hamiltona, može se reći da koreografija ispunjava i podlogu razvijanju likova. Koreograf Andy Blakenbuehler odlučio se u određenim trenucima potpuno maknuti ansambl, zadati im da budu leđima okrenuti od publike, kako bi gledatelji vidjeli isključivo glumce same na sceni s jednim usamljenim svjetlom na njima. Mudar koreograf treba znati kada postaviti velike grandiozne koreografije, ali također mora znati kada je manje

- više. Ovo su samo neki od razloga koji čine ovu scenu jednom od najtužnijih koje možemo vidjeti u mjuziklima...

Nakon što smo „odradili“ i pjevanje i ples, u sljedećem poglavlju stavljamo pozornost na posljednju, ali nimalo manje važnu „prijetnju“.

4.3 PRIJETNJA #3: GLUMA

Od svih navedenih „prijetnji“ tj. vještina, gluma u mjuziklu često zna završiti na zadnjem mjestu. Jer, nažalost, ljudima zna biti bitnije da mjuzikl lijepo zvuči, nego da bude dobro odglumljen. Zato se često događa da u mjuziklima nastupaju pjevači s malo glumačkog znanja, umjesto glumaca koji imaju i pjevačko znanje. Takvi mjuzikli često ne uspiju doći do velikog uspjeha. Ali, kao i pjevanje i ples, gluma je također vještina koja se kroz neprestano vježbanje može naučiti i razvijati.

Stoga, pozabavimo se time kakav bi trebao biti glumac u koji nastupa u mjuziklu.

Ono što odmah moram spomenuti je da je mjuzikl kao forma izuzetno zahtjevan. Istovremeno plesati i pjevati ne može svatko, tako da će glumac imati puno fizičkog posla i na to mora biti spreman. Također, mnogim glumcima zna biti neobično zašto likovi u mjuziklu odjednom počnu pjevati, reći će da to nije prirodno. U tom slučaju treba napomenuti da u mjuziklu postoji vrlo specifična hijerarhija tj. jezik mjuzikla. Ona glasi: talk-sing-dance, pričaj- pjevaj- pleši. Odnosno, glumac govori sve dok emocija ne dođe do tolikog vrhunca da govorene riječi više nisu dovoljne, i tada emocija prijeđe u pjesmu. A kada dođe trenutak da ni pjesma više nije dovoljna, tada glumac počne plesati. I tako u krug. Glumac priča, zatim pjeva i konačno pleše. To je jedinstveni jezik mjuzikla.

Uzmimo kao primjer pjesmu Turn it off iz mjuzikla *Book of Mormon*. Naš junak Elder Price žali se svojim kolegama mormonima kako se brine hoće li uspjeti izvršiti zadatak koji mu je zadan. Njegov prijatelj Elder McKinley prilazi mu da ga utješi i govori kako ima rješenje za njegov problem koje pomaže svim njihovim kolegama. U tom trenutku Elder McKinley počinje pjevati, tj. ulazi u song u kojem našem junaku objašnjava da je jedini način da se riješi svog problema - da ga u potpunosti zaboravi, odnosno „to turn it off“. Uskoro mu se pridružuje cijela grupa njegovih kolega mormona koji ga podržavaju u tome što priča tj. pjeva i napokon kad svi izgovore tj. otpjevaju svoj stav, ulaze u koreografiju u kojoj svi

sinkronizirano plešu step, a potom čak uspiju i promijeniti kostime pred našim očima, a da taj trenutak preoblačenja publika niti ne primijeti.

Čim glumac savlada ovaj predivan jezik mjuzikla, već je na pola puta do pravog profesionalca.

Ono na što glumac mora posebno paziti je da ga ne svladaju emocije dok pjeva jer to može upropastiti pjesmu, tj. scenu.

Dolje možete naći dva različita performansa pjesme *I dreamed a dream* mjuzikla *Jadnici*. Jedna je verzija s koncerta iz 1995. godine posvećenom 10.-oj obljetnici *Jadnika* na kojem ulogu Fantine pjeva Ruthie Henshall, a druga je iz filma *Jadnici* (2012.) u kojem ulogu istu ulogu igra Anne Hathaway.

10. obljetnica *Jadnika* 1995. - <https://www.youtube.com/watch?v=HZyWj9miEPQ>

Jadnici (2012.) - https://www.youtube.com/watch?v=ulJXiB5i_q0

Ista pjesma, ali dvije vrlo različite izvedbe. Postoji izreka u pjevačkom svijetu koja kaže: „Kad si vokalist, ti si vlastiti instrument.“ Ako dovoljno dugo treniramo naš instrument, u ovom slučaju naš glas, glas možemo usporediti s vrhunskim instrumentom. Glas Luciana Pavarottija mogli bismo usporediti sa Stradivarijevom violinom. I njegov glas i vrijedna violina - neprocjenjivi su instrumenti. No, kad bismo stvarno posjedovali Stradivarija vrijednog milijun dolara, ne bi bilo pametno da taj instrument stavimo u kadu punu sluzi. Naime, upravo se to događa s našim glasom kad plačemo. Tada nam se suze i sluz iz nosa spuštaju niz grlo. Zato kad glumac pjeva, nije mudro da istovremeno i plače, jer u želji da dođe do jače emocije, otežat će si pjevanje i time uništiti pjesmu. Većina glumaca pjevača izbjegavat će plakanje, ali će se potruditi da izgleda kao da uistinu plaču. Ruthie Henshall na snimci s navedenog koncerta čitavo vrijeme izgleda kao da će zaplakati, ali ni u jednom trenutku ne dođe do toga. Drži se prekrasne sredine u kojoj je glumački točna, pravilno pjeva i emotivno je na razini. Plakanjem prestajemo biti u potpunoj kontroli dijafragme, što znači da nemamo potpunu kontrolu disanja. Anne Hathaway je izvrsna u filmu, čak je dobila i Oskara za tu ulogu. Ali koliko god je ovo izvanredna glumačka izvedba, vokalno nažalost nije dovoljno dobra.

4.4 GLAZBENO-GLUMAČKA INTERPRETACIJA

Dok sam studirao u Osijeku, kolegici s moje klase bilo je vrlo neugodno pjevati na satovima pjevanja. Nije si vjerovala da može određene pjesme dobro izvesti, iako je imala dovoljno pjevačkog znanja, a uz to, imala je i lijep glas. Usprkos svemu tome, nikako se nije uspjela glumački osloboditi dok bi pjevala. Napokon, naša profesorica pjevanja Veronika Hardy rekla je rečenicu koja je mojoj kolegici, a i meni, izuzetno pomogla u daljnjem radu. Rekla joj je: „Ti ne pjevaš pjesmu, pjevaš monolog.“ Nakon ovog savjeta, moja je kolegica bez imalo straha uspjela odraditi ispit iz pjevanja tokom kojeg smo svi uživali.

Jer pjesma doista JEST monolog s melodijom.

Mišljenja sam da dobrom glumcu realno nije potrebno pjevanje. Pjevanje je svakako dobar bonus, ali glumci apsolutno mogu bez pjevanja. Leonardo Dicaprio je sjajan glumac, bez obzira na to zna li pjevati ili ne. Sjajan pjevač, s druge strane, mora biti barem malo glumački osviješten. Jer kako da pjesma dođe do srca slušatelja ako sam pjevač ne osjeća to što pjeva tj. ako ne priča kroz svoju pjesmu. Na primjer, Freddie Mercury nije samo izvanredan pjevač. Mi možemo osjetiti bol, ali i hrabrost u njegovu glasu dok pjeva „*Show must go on*“. Znamo da se lagano oprašta od života, ali da ga napušta hrabro držeći uzdignutu glavu. To je pravi primjer pjevača koji osjeća pjesmu koju pjeva. Zbog toga, kad spojimo dobrog pjevača i dobrog glumca u jednu osobu, dobijemo izvanrednog izvođača koji može svaki song izvesti na način da gledatelji i slušatelji neće samo čuti sjajno otpjevanu pjesmu, već i osjetiti priču koja stoji iza nje i primijetiti pjevača/glumca, a u najboljem slučaju i poistovjetiti se s njime. A nije li to upravo cilj umjetnosti? Da se publika pronađe u onome što kroz umjetnost doživljava?

A sad slijedi jedan glazbeno/glumački test!

Pažljivo pročitajte sljedeći dijalog. Neki od vas će sigurno prepoznati tekst, ali zamolio bih da svejedno pročitate tekst na način kao da gledate dramsku predstavu, bez ritma i melodija.

1: „Pardon me, are you Aaron Burr, sir?“

2: „That depends, who's asking?“

1: „Oh, sure, sir. I'm Alexander Hamilton, I'm at your service sir. I have been looking for you.

2: „I'm getting nervous.“

1: „Sir, I heard your name at Princeton, I was seeking an accelerated course of study when I got sort of out of sorts with a buddy of yours. I may have punched him. It's a blur, sir. He handles the financials?“

2: „You punched a bursar?“

1: „Yes! I wanted to do what you did, graduate in two, then join the revolution. He looked at me like I was stupid. I'm not stupid. So, how'd you do it? How'd you graduate so fast?“

2: „It was my parents dying wish before they passed.“

1: „You're an orphan? Of course! I'm an orphan! God, I wish there was a war! Then we can prove that we're worth more than anyone bargained for.“

2: „Can I buy you a drink?“

1: „That would be nice.“

2: „While we're talking, let me offer you some free advice. Talk less.“

1: „What?“

2: „Smile more.“

1: „Huh.“

2: „Don't let them know what you're against or what you're for.“

1: „You can't be serious.“

2: „You wanna get ahead?“

1: „Yes.“

2: „Fools who run their mouths off wind up dead.“

Nakon što ste pročitali dijalog, zamolio bih da poslušate početak pjesme *Aaron Burr, Sir* do

1:23 <https://www.youtube.com/watch?v=BUKI0OsTym4>

Kad bismo ovom tekstu pristupili isključivo glumački, bez ikakvog glazbenog doticaja, ova bi scena sigurno tekla puno sporije. Glumci bi dodali pauze, režiser bi ih ispravio ako su prespori, ali bila bi to, uvjeren sam, jedna dobra dramska scena. No, svi koji su gledali mjuzikl *Hamilton* znaju da to nije tako. Budući da se radi o pjesmi, tempo i ritam ove scene su zadani. Htjeli glumci to ili ne, ograničeni su njenim ritmom. Nekim glumcima to zna biti veliki problem. Čuo sam priče glumaca koji smatraju da im određena pjesma upropaštava ritam scene i kako se kosi s načinom na koji bi oni izgovorili određenu rečenicu. Oni bi to rekli sporije, a pjesma zahtjeva brzinu. Nažalost, u ovakvim situacijama nema kompromisa. Naš je zadatak ovdje prilagoditi glumačku interpretaciju pjesmi i to na način da se ne vidi da izvodimo pjesmu, nego da igramo scenu, a to mnogim glumcima koji tek počinju raditi u mjuziklu zna biti veliki problem. No, taj se problem vrlo lako može riješiti – odličnom pripremom! Ako temeljito usvojimo pjesmu, nećemo se mučiti s njenim ritmom i prije ili kasnije pronaći ćemo kreativan način kako bismo glumački ispunili pjesmu. A i najčešće, pjesme su napisane da budu u službi scene. Ako se radi o emotivnoj sceni, vješt kompozitor neće napisati pjesmu prebrzog tempa. A svi uspješni mjuzikli imaju vješte skladatelje.

5. WEST END DANAS

Iako se mjuzikli na West Endu stvaraju malo manje od stoljeća, ta slavna Londonska scena i dalje drži glavno prijestolje u Europi na kojem možemo pogledati legendarne svjetske mjuzikle. To nije samo rečenica koju sam napisao tek toliko. Pišem to iz vlastitog iskustva.

Ne putujem često, ali kad putujem, uvijek su uz mene moji mama, tata i brat. I u ovih mojih 25 godina, zajedno smo vidjeli razna mjesta, gradove i države. No, znam da će mi u najljepšem sjećanju biti ljetovanje 2023. kada smo otišli na devet dana u Englesku! Od tih devet dana, pet smo bili u Londonu, a od tih pet u Londonu, tri smo proveli gledajući mjuzikle na West Endu, i svi su bili izvrsni svaki na svoj način. No, ono što je svima bilo zajedničko je da su svi bili na istoj razini kvalitete. Bio je to moj prvi doticaj s mjuziklom upravo na tom mjestu na kojem se mjuzikli stvaraju i evoluiraju zadnjih gotovo stotinu godina. Predstave koje smo gledali su bile senzacionalne, melem i za oči i za uši. Nikad prije nisam na pozornici vidio toliko izuzetno talentiranih umjetnika kako zajedno pjevaju, glume i plešu. Postoji vrlo mudra rečenica koja kaže da je bend, orkestar ili ansambl dobar onoliko koliko je dobar njegov najlošiji član. U predstavama koje smo gledali nemoguće je pronaći „najlošijeg“ člana, a ako i postoji, i dalje se radi o multitalentiranom umjetniku na najvišoj razini vještine.

Book of Mormon, mjuzikl-komedija koju su napisali Trey Parker i Matt Stone, kreativni duo koji stoji i iza popularne animirane serije *South Park*, bio je prvi na našem popisu. Preporučio mi ga je prijatelj koji me privukao rečenicom: „Nikad se toliko glasno nisam smijao u gledalištu.“ Njegove su riječi postala i moja istina pošto su mi suze tekle niz lice, ali ne od plakanja nego od neprestanog smijanja. Od prvog trenutka publici je jasno kakva će ovo biti predstava. Kao i u svakom mjuziklu, i u ovome ima puno točaka u kojima pjeva cijeli ansambl. I to je razina pjevačke točnosti na koju mi u Hrvatskoj jednostavno nismo navikli. Svaki izvođač posjeduje izuzetnu glasovnu preciznost, ni najmanjem falšu tu nema mjesta. Baš kao kad gledamo izvanrednog nogometaša na terenu koji apsolutno dominira loptom, tako ovdje gledamo mnoštvo izvođača koji su umjetnički isklesani do detalja, kako dominiraju scenom. Svi u ansamblu morali su naučiti plesati step, jazz, afričke plesove, a mi smo svjedočili koliko su nepogrešivi u svim koreografijama. No, nažalost, *Book of Mormon* je predstava koja se može vidjeti samo na West Endu i Broadwayu. I ne mislim da je to tako zbog kvalitete njihovog ansambla, već zbog priče same predstavi. Budući da su predstavu napisali isti ljudi koji su kreirali *South Park* (a ako ste ikada gledali tu seriju znate o čemu pišem) nisu se suzdržali ubaciti u predstavi sličan tip humora. Naime, predstava se besramno

ismijava svim stereotipovima i taboo temama današnjice, uključujući religiju, Bibliju, kršćanstvo, Isusa, zatim homoseksualce, ljude tamnije puti, katastrofalne uvjete u kojima žive ljudi u Africi, način na koji tretiraju žene u Africi - i to sve čine s osmijehom na licu. Neki gledatelji bi se vjerojatno uvrijedili gledajući predstavu, ali ako se mene pita, mislim da upravo zbog tog specifičnog humora ova je predstava toliko posebna. Moj je dojam da taj humor funkcionira još i bolje u mjuziklu pošto je publici prihvatljivije čuti ove provokativne šale kad ih se izvodi pjevajući i plešući. Ali, i dalje smatram da ova predstava može biti tako dobro primljena samo u Londonu i New Yorku. Kad bi se ova predstava igrala u Hrvatskoj, mislim da ni publika, ni kritičari ne bi na nju dobro reagirali. Možda bi se dogodio i pokoji prosvjed zbog ove predstave... Ali, dok god se bude igrala na West Endu, rado ću joj se vratiti!

Drugi mjuzikl koji smo gledali bio je jedan od najpopularnijih svjetskih mjuzikala - *Wicked*, predstava koja se događa u zemlji Oz nekoliko desetljeća prije priče koju znamo iz slavnog filma *Čarobnjak iz Oza* (1939.). Napravljen po knjizi koju je napisala Winnie Holzman, *Wicked* je uglazbio i napisao Stephen Schwartz, kojeg znamo kao libretista poznatih filmova poput *Pocahontas* (1995.), *Zvonar crkve Notre Dame* (1996.) i *Princ iz Egipta* (1998.). Na ovaj su me mjuzikl vodili roditelji, pošto su ga oni gledali prije pet godina kad su bili u Londonu bez mene i brata i bili su oduševljeni ovom predstavom. Nakon što sam i ja vidio *Wicked*, potpuno mi je jasno zašto je na njih ostavio takav dojam.

Wicked je veliki mjuzikl. I to u svakom smislu. Kazalište u kojem igra *Wicked* je izgrađeno kako bi se u njemu igrala isključivo ova predstava. Čitavo je kazalište obojano u smaragdno zelenu boju, pošto je to istovremeno i boja Smaradnog grada, mjesta radnje predstave, ali i zato što naša glavna junakinja *Elphaba* ima zelenu boju kože. Na ulasku u gledalište nalazi se nekoliko različitih štandova na kojima se prodaje roba s likovima, citatima i pjesmama iz mjuzikla. I gledalište i pozornica malo su veći od naše Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog u Zagrebu. Tko god da prvi puta ulazi tamo, jasno mu je da ga čeka neponovljivo iskustvo. I zaista, kakvog li iskustva. Sve što sam bio rekao za *Book of Mormon*, izuzev besramnih provokativnih šala, za ovu predstavu vrijedi trostruko više. Uz predivne kostime i monumentalnu scenografiju, te ansambl koji oduševljava na svakoj mogućoj razini, *Wicked* je predstava koji u potpunosti uzima pažnju gledatelja i ne pušta ju dok se zastori ne spuste. Pri samom ulasku u kazalište publika ulazi u čaroban svijet Oza i taj se svijet samo nastavlja na pozornici, ni jednom trenutku nisu nas izbacili iz te čarolije. Tek nakon predstave shvatio sam kako u jednoj sceni glumcu doslovno narastu krila pred publikom, a da se uopće nisam

propitkivao „kako li su to izveli?“, nego sam samo raširenih zjenica gledao kako čovjeku preda mnogom rastu krila. Baš sam bio začaran! U predstavi pratimo djevojku *Elphabu* - koja se rodila smaragdno zelene kože kako se muči sklapajući prijateljstva u školi čarobnjaštva. Pažljivom gledatelju filma *Čarobnjak iz Oza* odmah će biti jasno da je *Elphaba - Zla vještica sa zapada*, pa se već na početku može pretpostaviti da ova priča neće biti isključivo lijepa i svjetlucava. Ovo je tip priče koji osobno najviše poštujem: bavi se izmišljenim svjetovima i raznim elementima u njima, ali ipak ne pobjegne u djetinjaste pouke, već se drži zrelih tema koje se istražuju na mudre načine, a jedan od njih je izvanredna glazba. Kompozitor Stephen Schwartz oduševljava mješavinom klasičnog stila mjuzikla s modernom pop glazbom, i to radi besprijeckorno. Glazbom dodatno obogaćuje taj ionako bogat svijet. Mjuzikl *Wicked* pun je legendarnih songova poput *Wizard and I*, emotivni *For good*, ali glazbeni vrhunac neupitno pripada najpopularnijem i, uistinu, najboljem songu - *Defying gravity* koji je, po svemu sudeći, najbolji song u mjuziklima ikad napisan. Stavljene je na sam kraj prvog čina u kojem je naša junakinja na dnu i polako, ali sigurno pronalazi snagu kako bi došla do apsolutnog vrhunca, to mislim i glumački i pjevački. *Defying gravity* je izuzetno teška pjesma za pjevačicu, a čak ako ju se i uspije svladati pjevački, treba ju se i odglumiti, a da se to naravno, ne osjeti na zahtjevnoj pjevačkoj dionici. I baš zato glumice koje pjevaju Elphabu moraju biti najbolje od najboljih. Mi smo imali priliku gledati Elphabu u izvedbi fantastične Alexie Khadime, dok su moji roditelji 2018. imali čast svjedočiti i čudesnom talentu neponovljive Alice Fearn. Budući da West End svakih tri do pet godina mijenja ansambl, moj brat i ja nismo imali sreću da vidimo Alice Fearn kao Elphabu, no i Alexia Khadime bila je izvršna. Međutim, imam jedan problem s ovom predstavom. U drugom činu, u predstavi se pokušava izvesti da se ova priča događa u isto vrijeme kad i *Čarobnjak iz Oza*, a time se pomalo uništavaju poznate scene koje pamtimo iz filma. Neke od tih odluka doista nemaju smisla, poput scene u kojoj prikazuju nastanak limenog čovjeka; vidimo ga kako se pridružuje povorci protiv Elphabe, a znamo da u filmu hrđa mjesecima, zato što je sjekao drva po kiši. Postoji još nekoliko ovakvih nelogičnosti, no nema smisla trošiti riječi na to. Jer generalno, ovo je izvrstan spektakl kojeg se mora vidjeti.

Zadnja predstava koju smo gledali, nije popularna kao prve dvije. Igrala je svega nekoliko mjeseci 2023. godine i u vrijeme kad smo ju mi gledali, igrala je još samo tri dana. Po mnogo čemu, potpuna je suprotnost prvim dvjema predstavama. *Book of Mormon* je mjuzikl solidnog budžeta s velikim gledalištem, velikom scenografijom i velikim ansamblom. *Wicked* je

mjuzikl ogromnog budžeta, s gledalištem veličine Koncertne Dvorane Lisinski, s ogromnom scenografijom i masovnim ansamblom.

Then, Now and Next mjuzikl je s vjerojatno najmanjim budžetom koji je tada igrao na West Endu. Napisali su ga Christopher J. Orton i Jon Robyns i igrao je u kazalištu u koje stane tek stotina ljudi, a kazalište tu večer čak nije bilo niti puno. Bio je to mali amfiteatar, s pozornicom u dnu i publikom oko nje. Orkestar se nalazi iznad pozornice i čine ga svega četiri instrumenta: sintesajzer, bubnjevi, akustična gitara i violončelo, što ih zapravo više čini bendom nego orkestrom. I scenografija je minimalistička. Nekoliko stolova, stolica i par polica u pozadini, a što se ansambla tiče, u mjuziklu glumi svega pet glumaca. Kao što je očito, ovo je potpuna suprotnost svemu na što je navikla publika koja hrli na mjuzikle West Enda. Sve ove činjenice mogle bi vas navesti na to da u ovoj predstavi nismo uživali na onoj razini na kojoj smo uživali gledajući *Book of Mormon* i *Wicked*. Ali mjuzikl, *Then, Now and Next* na kraju je bio najveće iznenađenje koje smo imali priliku gledati.

Iako smo navikli na veće i velike dvorane, prednost malog gledališta i pozornice je u toj intimnijoj atmosferi koja je stvorila bliskost s glumcima. Oni nisu niti trebali ozvučenje, jasno smo ih i bez mikrofona čuli i dok su pjevali, i dok su pričali. Također, baš zato što smo im bili tako blizu, intimne trenutke naših likova i mi smo dublje proživljavali, bolje smo na njihovim licima vidjeli svaku emociju i osjećali smo se kao da smo dio predstave. Da na kraju podvučem crtu; bend od svega četiri instrumenta akustično izvodi sjajne pop songove, uz pet izvanrednih glumaca, koji su nam često pjevali i peteroglasne harmonije, donoseći odličnu, životnu dramu punu najfinijih emocija. Rezultat je bio izvanredan intimni mjuzikl!

Najveći razlog zbog kojeg smo išli gledati baš ovu predstavu, je to što je glavnu ulogu u njemu igrala Alice Fearn, glumica koja je moje roditelje oduševila igrajući ulogu Elphabe kad su prije pet godina gledali *Wicked*. U *Then, Now and Next* pratimo prošlost, sadašnjost i budućnost djevojke Alex (Alice Fearn) i njen ljubavni odnos s muškarcem iz prošlosti bez kojeg je tragično ostala, ali i njenu sadašnjost s novom ljubavlju koju proživljava praćena sjenama prošlosti. Alice Fearn briljantno dominira pozornicom, tako jednostavna u pokretu, a u pjevanju i govoru je nezamjenjiva. Doduše, ovaj mjuzikl je pjevački za nju značajno lakši no što je to *Wicked*, ali to nije doživjela kao razlog da se opusti.

Alice Fearn je apsolutna majstorica tehnike *talk-sing-dance* o kojoj sam ranije pisao. Njen govor ne prestaje u trenutku u kojem počinje pjevati, tj. nema energetskog razmaka između govorene scene i pjevanja, već je pjesma nastavak na ono o čemu je govorila. Posebno su

dirljivi trenuci u kojima se njezin lik uozbilji i mora doći do teških odluka kroz pjesmu. Tada si Alice ne dozvoljava „emotivno“ pjevanje, već je njena emocija posljedica pjevanja, a mnogi glumci znaju da je takav pristup isti i u bilo kojoj drugoj dramskoj sceni. U pjevanju, glumac mora imati identičan pristup, inače ga to može koštati dobro izvedene scene. Izašli smo s predstave dirnuti, suznih očiju i oduševljeni što su svi mjuzikli koje smo gledali, premda produkcijski iznimno različiti, ipak po kvaliteti svi bili izvanredni.

Maknimo se sad s West Enda i vratimo se u Hrvatsku.

6. SADAŠNJOST I BUDUĆNOST HRVATSKOG MJUZIKLA

Kao i prije sedamdeset godina, Zagrebačko gradsko kazalište Komedija još je uvijek glavno kazalište u Hrvatskoj u kojem možete vidjeti dobar mjuzikl. Osnovna djelatnost kazališta Komedija je izvođenje glazbenih predstava (operete i komične opere izvede od 1950te, mjuzikle od 1960te, a rock i pop opere od 1975te) te dramskih predstava (komedija klasične i suvremene svjetske i domaće komediografije). Umjetnički ansambl kazališta uz dramske glumce i glumce-pjevače čine i pjevači, zbor, balet, i orkestar (Komedija ima više od 150 zaposlenika, uključivši i kazališne radionice, te tehničke i zajedničke službe). Od 1. studenog 1950. pa sve do danas, u Komediji je prikazano 3593 naslova, a odigrali su čak 15466 predstava⁷. Od njihovih predstava svakako moramo ponovno spomenuti legendarnu *Jaltu*, *Jaltu* koja od svoje svjetske praizvedbe 28. prosinca 1971. do danas drži titulu Komedijine najizvođenije predstava. Iduće godine, *Jalta* imat će imati čak 800.-tu izvedbu. Komedija je s velikim uspjehom na svome repertoaru imala i mnoge druge popularne mjuzikle poput mjuzikla *Chicago* (r. Dora Ruždjak Podolski, 2004.), *Briljantin* (r. Igor Barberić, 2006.), *Cabaret* (r. Dora Ruždjak Podolski, 2012.), *Mamma Mia* (r. Igor Barberić, 2015.), *Aida* (r. Dora Ruždjak Podolski, 2017.), *Jesus Christ Superstar* (r. Damir Lončar, 2018.) i *Ljepotica i Zvijer* (r. Leo Mujić, 2022.), i mnoge druge...

Premda je najpopularnije, Zagrebačko gradsko kazalište Komedija nije jedino kazalište u Hrvatskoj u kojem nastaju mjuzikli. I Riječani su željeli imati mjuzikle u svome gradu. Hrvatsko narodno kazalište Ivana plemenitog Zajca u Rijeci otvorilo je svoja vrata 1885te, davno prije no što je to učinila Zagrebačka Komedija. Riječko kazalište ima dugu povijest izvođenja opera, baleta i, naravno, dramskih predstava. A 1994.-te svi su mediji pisali o mjuziklu *Poljubi me Kato* koji je igrao u HNK Rijeka, ponajviše zato što se tadašnja najveća pop zvijezda Tajči zbog ove predstave vratila u Hrvatsku, nakon što je nekoliko godina ranije iznenada napustila zemlju i svoj zvjezdani status te se preselila u SAD. Bio je to mudar potez ovog kazališta. A u sezoni 2018./2019., Riječki HNK objavljuje mjuzikl, poznati hit *Sunset Boulevard* velikog skladatelja Andrew Lloyd Webbera⁸. U režiji Renate Carole Gaticice i koreografiji Tihane Strmečki, premijera *Sunset Boulevarda* je bila 9. veljače 2019., a sve su izvedbe bile rasprodane. Snažne ovacije, ali i velike pohvale i publike i kritike pokazale su da gledatelji vole i žele gledati mjuzikle u Hrvatskoj. A kad im je ovaj mjuzikl tako dobro uspio,

⁷ <https://www.komedija.hr/www/o-kazalistu/>, pristupljeno 20.6.2024.

⁸ <https://hnk-zajc.hr/predstava/sunset-boulevard-4/>, pristupljeno 15.7.2024

HNK u Rijeci pametno su se odlučili za još jedan. Ovoga puta bila je to *Evita*, još jedan izvanredan mjuzikl Andrew Lloyda Webbera. Na režijsku poziciju se ponovno vratila Renata Carola Gatica, a Tihani Strmečki u koreografiji se pridružio Damian Cortes Alberti⁹.

Premijera je bila 16. siječnja 2020. i publika je još jednom bila oduševljena. Kritičari su komentirali kako je divno vidjeti da Rijeka uspješno postavlja ovu vrlo zahtjevnu, a često omalovažavanu formu, te se nadaju još većem rastu u budućnosti.

Mjuzikl se nije zaustavio samo u Zagrebu i Rijeci. Proširio se i južnije i došao u Hrvatsko narodno kazalište Split. Istaknut ću onaj koji je sasvim hrvatski proizvod, *jukebox mjuzikl Bambina*, (*jukebox musical* naziv je za mjuzikle koji koriste već postojeće hit pjesme). U ovom slučaju pjesme su dobro nam poznati hitovi Nene Belana, uklopljeni su u priču Ane Tonković u režiji Krešimira Dolenčića¹⁰. Publika obožava predstavu, a kritika ju je pohvalila govoreći kako su učinili nemoguće; spojili su tešku radnju i lake note.

Također moramo spomenuti i nezavisnu scenu mjuzikla u Hrvatskoj koja se još uvijek bori s opstankom zbog velikih produkcijskih zahtjeva koje mjuzikli nose. Jedna od takvih je B GLAD produkcija, osnovana 2010. godine koja ima za cilj promicanje kazališne forme mjuzikla, educiranje mladih talenata, te vraćanja prije svega mlade publike u kazališta.¹¹ Ovo je dokazana i iskusna regionalna produkcijska kuća koja je ostvarila brojne uspješne i nagrađene projekte kao što su *Footloose – lakonogi mjuzikl* i *Crna kuća – mjuzikl u boji*, dva sjajna mjuzikla u režiji Igora Barberića.

Sa svime rečenim, slijedi teško pitanje. Kako izgleda budućnost mjuzikla u Hrvatskoj? Hoće li sve ići na bolje ili ne?

Prije no što dođemo do odgovora, moramo se dotaći i tamnije strane mjuzikla u Hrvatskoj, odnosno njegovih nedostataka. Npr. možemo primijetiti u gore navedenim primjerima kako kod nas uglavnom dominiraju adaptacije već postojećih i odavno dokazanih Broadwayskih hitova. S jedne strane, to nije toliko problem kolikim se čini. Adaptacijama poznatih svjetskih mjuzikala, Hrvatska ima priliku na svoj način uprizoriti sve te briljantne priče i predstaviti ih hrvatskoj publici koja do sada nije bila upoznata s ovim predstavama. Tako smo od kazališta Komedijska dobili mnogo maestralnih predstava poput *Jesus Christ Superstar*, *Mamma Mia*,

⁹ <https://hnk-zajc.hr/predstava/evita/>, pristupljeno 15.7.2024.

¹⁰ <https://www.hnk-split.hr/arhiva/detalj/article/bambina>, pristupljeno 15.7.2024.

¹¹ <https://www.bgladprod.com/o-nama/>, pristupljeno 15.7.2024.

Chicago, Ljepotica i Zvijer i mnoge druge. No, s druge strane, u zadnjih nekoliko desetljeća, Hrvatskoj nedostaju originalni mjuzikli. Svakako ne možemo reći da ih nema. Spomenuli smo gore *Bambinu*, a i B GLAD produkcija nam je donijela *Crnu kuću – mjuzikl u boji* i *Pacijente*. Ali, nažalost, činjenica je da su originalni mjuzikli pomalo zasjenjeni adaptacijama poznatih svjetskih hitova. To je pogotovo istinito kad je u pitanju produkcija mjuzikala. Puno su veće šanse da će producenti, režiseri i glumci željeti raditi na već dokazanom mjuziklu, nego na nečem potpuno novom i nedokazanom. Svijet je, nažalost ili na sreću, uvijek oštar prema „novom i nedokazanom“.

Drugi veliki problem s kojim se hrvatski mjuzikl susreće je što zainteresirani izvođači nemaju mnogo mjesta na kojima se može obrazovati kako glumiti, plesati i pjevati u mjuziklu, kako naučiti postati hrvatski „*triple threat*“. Nažalost, ne postoje službene institucije za obrazovanje profesionalnih izvođača mjuzikla. Možemo pronaći nekoliko različitih škola i radionica poput plesnog kluba JazzElle gdje zainteresirani mogu pohađati tečajeve Musical Theatre Jazza koje vodi gore spomenuta koreografkinja i plesačica Tihana Strmečki¹², ili Husar&Tomčić škola pjevanja koja zainteresiranima nudi cijeli Musical Class na kojima se uči i pjevanje i ples i gluma za sve uzraste¹³. Pjevanju polaznike podučavaju Martina Tomčić i Ivana Husar Mlinac, ples predaju Andrea Granić i Luka Matić, a glumu drže Vedran Komerički i Lara Škrinjar. Prekrasno je što budući izvođači imaju priliku sve ovo učiti u Hrvatskoj, ali to su i dalje privatne institucije, a zbog nedostatka službenih institucija, polaznici nemaju drugu opciju već da sami ulože novac u sebe kako bi se educirali. Postoji, doduše, još jedna opcija, a to je otići educirati se u inozemstvo gdje se sigurno može mnogo naučiti, ali to znači uložiti mnogo novca, a da ne spominjemo izuzetno visoke kriterije za upis na ovakve akademije u inozemstvu.

S time dolazimo do trećeg problema. Budući da nemamo obrazovnih institucija, male su šanse da u Hrvatskoj nađemo na ljude koji vladaju svim trima vještinama, odnosno nedostaje nam umjetnika koji su tzv. „*trostruka prijatnja*“. Uglavnom se može pronaći osoba koja ima dvije vještine; glumac koji lijepo pjeva, pjevač koji dobro glumi, ali slučajevi u kojem jedna osoba i pjeva i glumi i pleše su iznimno rijetki. Štoviše, naša kazališta zapošljavaju najčešće tri odjela: u jednom su glumci, u drugom su pjevači (zboristi), a u trećem su plesači (balet). Kao što sam ranije spomenuo, rijetko kada im se posreći da pronađu glumca koji je ujedno pjevač i

¹² <http://www.jazzelle.hr/>, pristupljeno 16.7. 2024.

¹³ <https://www.husar-tomcic.com/>, pristupljeno 16.7. 2024.

plesač. Kad bismo to uspoređivali s West Endom, tamošnja kazališta zapošljavaju isključivo „trostruke prijetnje“.

No, bez obzira na sve loše stvari koje smo spomenuli, smatram da je budućnost mjuzikla u Hrvatskoj poprilično svijetla. Činjenica i dalje stoji, mjuzikle je teško napraviti, pogotovo kod nas, ali iz godine u godinu, dolaze novi ljudi gladni znanja koji su voljni raditi u glazbenim kazalištima, bili to glumci, producenti, redatelji, ali i mladi skladatelji. Koliko god nas neki žele uvjeriti u drugačije, utješno je znati da uvijek ima zainteresiranih za rad u mjuziklu, a tu ne mislim samo na one koji mjuzikle stvaraju, već i na publiku koja ih dolazi gledati.

Spomenuo sam već kako je teško originalnim hrvatskim mjuziklima zasjati naspram adaptacija svjetskih mjuzikla. No, bilo da je adaptirani ili originalni mjuzikl, ljudi ih dolaze gledati i nitko to ne može poreći. Očito publika voli dobru glazbu spojenu s dobrom pričom u kazalištu. Svaka izvedba mjuzikla koju kazalište Komedija objavi je rasprodana. Možda u hrvatskom kazalištu vlada preveliki višak riječi i publika jednostavno želi manje pričanja, a više pjevanja! Glazba je bila i uvijek će biti univerzalni jezik. A ako ovako nastavi, siguran sam da će mjuzikl doseći još više visine od ovih na kojima se sada nalazi.

7. ZAKLJUČAK

Mjuzikl je jedan od najtežih, a možda i najteži projekt koji se neko kazalište može usuditi napraviti. Produkcijski je izuzetno zahtjevan, jako skup i treba se doista posrećiti da na audicije dođu izvođači koji su dovoljno talentirani i spremni na taj težak pothvat. Za glumca je mjuzikl posebno izazovan. Osim glumom, mora se odlično vladati pjevanjem i plesanjem, tj. svojim glasom i tijelom jače no što je glumac radio za bilo koji drugi dramski projekt u kojem je sudjelovao prije toga. Nijedna od tih vještina ne smije biti slabija od ostalih. Sve moraju biti na razini, inače glumac ne služi u potpunosti svrsi mjuzikla. Po svemu sudeći, rad na mjuziklu se čini kao najzahtjevniji zadatak u kojem se glumac može naći. Ali, nije li sve ono što je vrijedno truda ujedno i zahtjevno?

Kad publika dolazi na predstavu mjuzikla, na njoj može očekivati najbolje glumce, pjevače, plesače, najljepše kostime i scenografiju, najbolju glazbu na kojoj su radili naši najveći skladatelji i libretisti koju sviraju naši najbolji svirači i pjeva najvještiji zbor. Nitko nas ne može razuvjeriti da mjuzikli uistinu slave sve ostale medije. Sjetimo se kako bez obzira na njihovu zahtjevnost, mjuzikle vole milijuni ljudi diljem svijeta, i zaista možemo biti ponosni što je i jedna mala zemlja poput Hrvatske, dio tog velikog društva. Radilo se o adaptacijama poznatih djela ili predstava koje su naši originali, Hrvatska ima scenu mjuzikla na koju možemo zaista biti ponosni. A u vremenu koje je ispred nas, prilika za ponos bit će još i više.

LITERATURA

1. Kenrick, John (2008.) „*Musical Theatre: A History*“, New York, The Continuum International Publishing
2. Šivak, Maja (2020.) „*Mjuzikl*“, Zagreb, Diplomski Akademski Arhivi i Repozitoriji

Izvori s mrežnih stranica:

1. <https://www.komedija.hr/www/o-kazalistu/>, pristupljeno 20.6.2024.
2. <https://www.youtube.com/watch?v=64m1NM2AKL4>, pristupljeno 30.5.
3. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Mjuzikl>, pristupljeno 24.5.2024.
4. <https://hnk-zajc.hr/predstava/sunset-boulevard-4/>, pristupljeno 15.7.2024.
5. <https://hnk-zajc.hr/predstava/evita/>, pristupljeno 15.7.2024.
6. <https://www.hnk-split.hr/arhiva/detalj/article/bambina>, pristupljeno 15.7.2024.
7. <https://www.bgladprod.com/o-nama/>, pristupljeno 15.7.2024.
8. <http://www.jazzelle.hr/>, pristupljeno 16.7.2024.
9. <https://www.husar-tomcic.com/>, pristupljeno 16.7.2024.

Filmografija:

1. *Hamilton* (Thomas Kail, 2020.)
2. *Jadnici (Les Misérables)*, Tom Hooper, 2012.)